

# Spis treści

|                                                                                                                                                         |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Noty o autorach .....                                                                                                                                   | 11 |
| Przedmowa. Własnym głosem ( <i>Józef Kozielecki</i> ) .....                                                                                             | 15 |
| <b>CZĘŚĆ I. POZNANIE I EMOCJE</b> .....                                                                                                                 | 19 |
| <b>1. Inteligencja jest procesem (<i>Edward Nęcka</i>)</b> .....                                                                                        | 21 |
| 1.1. Wprowadzenie .....                                                                                                                                 | 22 |
| 1.2. Paradoksy inteligencji .....                                                                                                                       | 22 |
| 1.3. Zasoby poznawcze .....                                                                                                                             | 26 |
| 1.4. Strategie mobilizacji zasobów .....                                                                                                                | 32 |
| 1.5. Podsumowanie .....                                                                                                                                 | 35 |
| Literatura .....                                                                                                                                        | 37 |
| <b>2. Trójczynnikowy model intuicji twórczej – niejawna samokontrola, uwaga ekstensywna i przewartościowanie znaczeń (<i>Alina Kolańczyk</i>)</b> ..... | 40 |
| 2.1. Wprowadzenie .....                                                                                                                                 | 40 |
| 2.1.1. Czym jest intuicja twórcza? .....                                                                                                                | 41 |
| 2.1.2. Zadania „wglądowe” i twórczość .....                                                                                                             | 43 |
| 2.2. Warunki poprzedzające intuicję twórczą .....                                                                                                       | 45 |
| 2.2.1. Wiedza i zainteresowanie .....                                                                                                                   | 45 |
| 2.2.2. Nastawienie na spełnienie .....                                                                                                                  | 47 |
| 2.3. Umysł gotowy do wglądu .....                                                                                                                       | 49 |
| 2.3.1. Metamotywacja parateliczna .....                                                                                                                 | 49 |
| 2.3.2. Uwaga ekstensywna .....                                                                                                                          | 51 |
| 2.3.2.1. Zakres i głębokość przetwarzania – rola uwagi wykonawczej i orientacyjnej .....                                                                | 51 |
| 2.3.2.2. Holistyczność ujmowania sytuacji i reprezentacje obrazowe ..                                                                                   | 53 |
| 2.3.3. Znaczenie inkubacji w intuicji twórczej .....                                                                                                    | 55 |
| 2.3.4. Wyjątkowe determinanty uwagi ekstensywnej i wglądów twórczych .....                                                                              | 57 |

|                                                                             |     |
|-----------------------------------------------------------------------------|-----|
| 2.4. Przewartościowanie i wgląd .....                                       | 58  |
| 2.5. Trójczynnikiowa koncepcja intuicji twórczej na tle innych wyjaśnień .. | 60  |
| Literatura .....                                                            | 62  |
| <br>3. Kody reprezentacji, aleksytymia i kontrola emocjonalna               |     |
| (Tomasz Maruszczyński) .....                                                | 66  |
| 3.1. Kody reprezentacji emocji jako próba wyjaśnienia aleksytymii .....     | 66  |
| 3.2. Komunikacja między kodami reprezentacji emocji .....                   | 70  |
| 3.3. Pamięć operacyjna i wzbudzanie emocji .....                            | 74  |
| 3.4. Proces regulacji emocji i jego konsekwencje .....                      | 78  |
| 3.5. Błędnie afektywne a regulacja emocji .....                             | 82  |
| 3.6. Podsumowanie .....                                                     | 84  |
| Literatura .....                                                            | 84  |
| <br>4. Emocje moralne w podejmowaniu decyzji ekonomicznych                  |     |
| (Tadeusz Tysska) .....                                                      | 88  |
| 4.1. Wprowadzenie .....                                                     | 88  |
| 4.2. Z czego wywodzą się oceny moralne: „z rozumu” czy „z uczuć”? .....     | 90  |
| 4.3. Konsekwencjonalizm czy deontologizm? .....                             | 93  |
| 4.4. Jak podejmowane są decyzje zawierające aspekty moralne? .....          | 98  |
| 4.5. Zniekształcanie ocen przy decyzjach zawierających aspekty moralne ..   | 104 |
| 4.6. Podsumowanie .....                                                     | 107 |
| Literatura .....                                                            | 108 |
| <br>5. Umysł rozbity i integrowany – w poszukiwaniu holonu                  |     |
| (Czesław S. Nosal) .....                                                    | 110 |
| 5.1. Wprowadzenie .....                                                     | 110 |
| 5.2. Ogólna architektura umysłu – od metafory komputerowej do teorii        |     |
| modułów .....                                                               | 113 |
| 5.2.1. Problemy z komputalnością .....                                      | 113 |
| 5.2.2. Niejednorodność pamięci roboczej .....                               | 117 |
| 5.2.3. Moduły umysłu i zasady działania procesora centralnego .....         | 119 |
| 5.3. Powstawanie pól mentalnych, zasada organizacji spektralnej .....       | 123 |
| 5.4. Podsumowanie .....                                                     | 127 |
| Literatura .....                                                            | 129 |
| <br><b>CZĘŚĆ II. OSOBOWOŚĆ JEDNOSTKI</b> .....                              | 131 |
| <br>6. Regulacyjna Teoria Osobowości Janusza Reykowskiego a poznawcza       |     |
| psychologia osobowości (Mirosław Kofta) .....                               | 133 |
| 6.1. Wprowadzenie .....                                                     | 133 |
| 6.2. Założenia Regulacyjnej Teorii Osobowości – próba rekonstrukcji .....   | 136 |

|                                                                                                                          |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 6.3. W jaki sposób Regulacyjna Teoria Osobowości wyjaśnia zachowanie prospołeczne? .....                                 | 138 |
| 6.4. Ogólna charakterystyka poznawczej psychologii osobowości lat dziewięćdziesiątych .....                              | 139 |
| 6.5. Poznawcza psychologia osobowości – próba rekonstrukcji głównych założeń .....                                       | 141 |
| 6.5.1. Konstruowanie poznawcze – podstawowa funkcja osobowości ..                                                        | 142 |
| 6.5.2. Natura i znaczenie wiedzy osobistej .....                                                                         | 144 |
| 6.5.3. Natura samowiedzy .....                                                                                           | 146 |
| 6.5.4. Koherencja zachowania – globalna czy lokalna? .....                                                               | 148 |
| 6.5.5. Istota integracji epizodycznej .....                                                                              | 148 |
| 6.5.6. Rola Ja w integracji zachowania .....                                                                             | 149 |
| 6.5.7. Mikroanaliza integracji – rola orientacji na działanie .....                                                      | 150 |
| 6.6. Osobowość a integracja zachowania – krótkie podsumowanie .....                                                      | 151 |
| 6.7. RTO a poznawcze ujęcie osobowości lat dziewięćdziesiątych .....                                                     | 152 |
| Literatura .....                                                                                                         | 154 |
| <b>7. Relacyjna teoria osobowości – reaktywacja czy galwanizacja zwłok?</b><br>( <i>Wiesław Łukasiewicz</i> ) .....      | 161 |
| 7.1. Wprowadzenie .....                                                                                                  | 161 |
| 7.2. Podstawowe pojęcie .....                                                                                            | 162 |
| 7.3. Postulaty i założenia .....                                                                                         | 163 |
| 7.4. Kodowanie doświadczenia w pamięci trwałej .....                                                                     | 165 |
| 7.5. Zróżnicowanie treści doświadczenia .....                                                                            | 166 |
| 7.6. Problem wielokrotności reprezentacji .....                                                                          | 170 |
| 7.7. Porównania jako podstawowy mechanizm regulacyjny .....                                                              | 171 |
| 7.8. Afektywne skutki rozbieżności w obrębie systemu danych .....                                                        | 172 |
| 7.9. Motywacyjne konsekwencje przetwarzania informacji .....                                                             | 174 |
| 7.10. Problem standardów regulacyjnych .....                                                                             | 175 |
| 7.11. Ukierunkowania osobowości .....                                                                                    | 176 |
| 7.12. Osobowość a zachowanie .....                                                                                       | 177 |
| 7.13. Podsumowanie .....                                                                                                 | 179 |
| Literatura .....                                                                                                         | 180 |
| <b>8. Racje serca i racje rozumu – w poszukiwaniu sensu idei powszechnie znanej</b><br>( <i>Maria Jarymowicz</i> ) ..... | 183 |
| 8.1. Wprowadzenie .....                                                                                                  | 183 |
| 8.2. O niedostatkach potocznego rozróżnienia „serce i rozum” .....                                                       | 184 |
| 8.3. Jakie nowe pytania o „serce” i „rozum” warto zadać? .....                                                           | 187 |
| 8.4. O „racjach serca” i o tym, co prowadzi do ich dominacji .....                                                       | 189 |
| 8.5. Co wynika z naszych badań nad wpływem utajonych „racji serca”<br>na oceny i sądy? .....                             | 194 |

|                                                                                                                         |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 8.6. O genezie „racji rozumu” i o ich wpływie na procesy automatyczne ...                                               | 197        |
| 8.7. O badaniach nad powiązaniem „racji rozumu” z reagowaniem automatycznym .....                                       | 200        |
| 8.8. W poszukiwaniu przesłanek harmonii „racji serca” i „racji rozumu” ...                                              | 204        |
| 8.9. <i>Summa summarum</i> – stara idea, nowe zadania .....                                                             | 206        |
| Literatura .....                                                                                                        | 207        |
| <b>9. Dialogowość wewnętrzna jako właściwość człowieka (Piotr K. Oles) .....</b>                                        | <b>216</b> |
| 9.1. Wprowadzenie .....                                                                                                 | 216        |
| 9.2. Narracja – polifonia podmiotu – dialogowość Ja .....                                                               | 217        |
| 9.3. W poszukiwaniu źródeł dialogów wewnętrznych – rozbieżności w systemie Ja .....                                     | 219        |
| 9.4. Polifonia Ja w aspekcie filozofii dialogu .....                                                                    | 223        |
| 9.5. Dialogowa formuła autorefleksji .....                                                                              | 224        |
| 9.6. Dialogowość Ja – konsekwencje dla tożsamości .....                                                                 | 228        |
| 9.7. Czy i jakie są ograniczenia wewnętrznej polifonii? .....                                                           | 229        |
| 9.8. Jakie zagrożenia niesie polifonia demokratycznego Ja? .....                                                        | 231        |
| 9.9. Zastosowanie w psychoterapii .....                                                                                 | 232        |
| 9.10. Podsumowanie .....                                                                                                | 232        |
| Literatura .....                                                                                                        | 233        |
| <b>CZĘŚĆ III. CZŁOWIEK WŚRÓD LUDZI I INSTYTUCJI .....</b>                                                               | <b>237</b> |
| <b>10. Uwikłanie w dialog jako metatechnika wpływu społecznego (Dariusz Dolński) .....</b>                              | <b>239</b> |
| 10.1. Wprowadzenie .....                                                                                                | 239        |
| 10.2. Badania Daniela Howarda .....                                                                                     | 240        |
| 10.3. Monolog i dialog – dwa różne tryby komunikacji, dwie różne konsekwencje dla wpływu społecznego .....              | 243        |
| 10.4. Uwikłanie w dialog jako technika wpływu społecznego – badania empiryczne .....                                    | 246        |
| 10.5. Rola dialogu w klasycznych technikach wpływu społecznego .....                                                    | 248        |
| 10.6. Rola uwikłania w dialog w innych technikach wpływu społecznego – przykład techniki „liczy się każdy grosz” .....  | 250        |
| 10.7. Podsumowanie .....                                                                                                | 252        |
| Literatura .....                                                                                                        | 253        |
| <b>11. Sprawczość i wspólnotowość jako podstawowe wymiary spostrzegania świata społecznego (Bogdan Wojciszke) .....</b> | <b>256</b> |
| 11.1. Wprowadzenie .....                                                                                                | 256        |
| 11.2. Wielość interpretacji .....                                                                                       | 257        |
| 11.3. Fundamentalne wymiary sprawczości i wspólnotowości .....                                                          | 258        |
| 11.4. Kiedy ważna jest sprawczość, a kiedy wspólnotowość .....                                                          | 263        |

|                                                                                                                                        |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 11.5. Podsumowanie .....                                                                                                               | 270 |
| Literatura .....                                                                                                                       | 271 |
| <b>12. Uprzedzenia wobec obcych – od antypatii do dehumanizacji</b>                                                                    |     |
| ( <i>Miroslaw Kofta</i> ) .....                                                                                                        | 274 |
| 12.1. Wprowadzenie .....                                                                                                               | 274 |
| 12.2. Swoi i obcy a tożsamość społeczna .....                                                                                          | 275 |
| 12.3. Zjawisko dehumanizowania „obcych” – hipoteza esencjalistyczna ...                                                                | 279 |
| 12.4. Kategoryzacja społeczna a procesy infrahumanizacji .....                                                                         | 282 |
| 12.5. Autoschematy emocjonalne a procesy infrahumanizacji .....                                                                        | 285 |
| 12.6. Bliskość psychologiczna a procesy infrahumanizacji .....                                                                         | 287 |
| 12.7. Podsumowanie .....                                                                                                               | 290 |
| Literatura .....                                                                                                                       | 293 |
| <b>13. „Bąble” modelem przemian społecznych</b> ( <i>Andrzej Nowak, Maciej Lewenstein,</i><br><i>Jacek Szamrej</i> ) .....             | 296 |
| Literatura .....                                                                                                                       | 308 |
| <b>CZĘŚĆ IV. GENERALIA PSYCHOLOGICZNE</b> .....                                                                                        | 309 |
| <b>14. Status cech temperamentu w psychologii osobowości – od Hipokratesa</b><br><b>do współczesności</b> ( <i>Jan Strelau</i> ) ..... | 311 |
| 14.1. Wprowadzenie .....                                                                                                               | 311 |
| 14.2. Temperament a inne charakterystyki osobowości – podobieństwa<br>i różnice .....                                                  | 312 |
| 14.3. Cecha jako nieodzowny element struktury temperamentu .....                                                                       | 319 |
| 14.4. Ontologiczny status cechy .....                                                                                                  | 320 |
| 14.5. Podsumowanie .....                                                                                                               | 324 |
| Literatura .....                                                                                                                       | 325 |
| <b>15. Psychotransgresjonizm – zarys nowego paradygmatu</b> ( <i>Józef Kozielecki</i> ) .....                                          | 330 |
| 15.1. Wprowadzenie .....                                                                                                               | 330 |
| 15.2. Ekspansywność natury ludzkiej. Myśli Stefana Szumana .....                                                                       | 331 |
| 15.3. Charakterystyka paradygmatu .....                                                                                                | 332 |
| 15.4. Proces transgresyjny. Rola heurystyk .....                                                                                       | 338 |
| 15.5. Dynamika procesu transgresyjnego. Przesunięcie motywacji .....                                                                   | 340 |
| 15.6. Warunki socjokulturowe. Paradoks Solżenicyna .....                                                                               | 342 |
| 15.7. Możliwości zastosowania .....                                                                                                    | 344 |
| 15.8. Analiza porównawcza .....                                                                                                        | 345 |
| Literatura .....                                                                                                                       | 347 |
| <b>Indeks rzeczowy</b> .....                                                                                                           | 349 |
| <b>Indeks osobowy</b> .....                                                                                                            | 353 |